

Ann Wahlström
Tel: 010-698 151
ann.wahlstrom@naturvardsverket.se

PM
2016-09-23

Främja och förebygg så når vi miljömålen – underlag till presentation för SKL/kommunernas miljöstrategier

Kerstin Cederlöf, stf GD
Ann Wahlström, enheten för utvärdering

Hur kan nationella miljömålen vara ledstjärnor för det lokala miljöarbetet? Hur kopplar de till Agenda 2030?

Inledning

Naturvårdsverkets uppdrag. Central roll i miljöarbetet, kunskaps- och genomförandemyndighet, arbetar pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Vi ansvarar för frågor som handlar om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Vägledning för olika verksamheter, tillsyn, miljöprovning och talerätt i mål. Aktuellt just nu bl.a. regeringens satsning Digitalt först och digitalisering av miljöinformation; utveckla verktyg för värdering av ekosystemtjänster och tillämpning inom olika verksamheter; bidrag för Klimatklivet och efterbehandling av förorenade områden t.ex. sanering av mark för bostadsbyggande. Det ekologiska benet i hållbarhet är Naturvårdsverkets område.

Kommunerna har ett bredare ansvarsområde än oss och är de som tar täten i omställningen till ett hållbart samhälle. Ni arbetar i praktiken med alla tre hållbarhetsbenen - ekonomisk, social och ekologisk utveckling. Kommunerna är vana att i praktiken väga olika samhällsintressen mot varandra, inom samhällsbyggnad och även bredare i olika verksamheter.

Naturvårdsverket vill hitta nya sätt att möta kommunernas behov av kontakt och vägledning. Vi samverkar idag inte med kommunernas miljöstrategier men vill undersöka behov och möjligheter inom befintliga resursramar. Rollen för kommunernas miljöstrategier har likheter med Naturvårdsverkets – att ha överblick och coacha och peppa andra till att främja miljömålen – kommunala förvaltningar och företag respektive andra statliga myndigheter och branschorganisationer.

Att förändra vår värld

FN:s generalförsamling antog i september 2015 resolutionen Agenda 2030 för långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling. En grundläggande utgångspunkt för arbetet med Agenda 2030 är att arbetet i möjligaste mån ska utgå ifrån nationellt etablerade mål, strategier, styrnings- och uppföljningsprocesser. Regeringen beslutade i mars i år att ge en kommitté i form av en nationell delegation i uppdrag att verka för att underlätta och stimulera arbetet med Sveriges genomförande av agendan. I arbetet ingår att ta fram förslag till en övergripande handlingsplan för Sveriges genomförande av agendan, senast den 1 mars 2017.

Agendan gäller globalt och nationellt. Målen är integrerade och odelbara dvs. inget mål är viktigare än annat utan de är ömsesidigt beroende av varandra och agendan strävar efter synergier. Människors hälsa och ekosystemens tillstånd och hur de bidrar till mänskligt välbefinnande är centralt i de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Det gäller att såväl minimera påverkan från utsläpp av föroreningar som att nyttja och bruka resurser, mark och vatten på ett klokt sätt.

Ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta

16 nationella miljö kvalitetsmål, som riksdagen beslutade om 1999. Miljömålen syftar till att ge ett strategiskt och strukturerat miljöarbete – och ett samhälle som vi kan lämna över till nästa generation där vi har löst de stora miljöproblemen. Naturvårdsverket arbetar löpande med regional och nationell uppföljning och fördjupade utvärderingar som ger underlag till regeringens politik och prioriteringar. Miljömålen ska även styra inte bara Naturvårdsverket utan ytterligare 25 nationella myndigheter och länsstyrelserna i deras verksamheter.

Regeringen gav oss och 63 andra myndigheter plus länsstyrelserna i uppdrag att bidra med underlag för Sveriges genomförande Agenda 2030.

Verksamhetsanalys: bedöma inom vilka mål och delmål i agendan som myndighetens verksamhet har störst inverkan, bedöma om myndighetens verksamhet på området är tillräcklig; plus vid behov bistå delegationen för Agenda 2030 i dess arbete med Sveriges genomförande av agendan.

Naturvårdsverket och sju andra myndigheter har även redovisat kartläggning över hur mål och delmål i agendan förhåller sig till miljö kvalitetsmålen och till generationsmålet. Det är underlag för att kunna samordna uppföljning och även för delegationens och regeringens arbete med nationell handlingsplan för Agenda 2030.

Miljömålen + Agenda 2030 = sant!

Miljömålen omhändertar i princip den ekologiska dimensionen av Agenda 2030 och målsystemen kan komplettera varandra på ett bra sätt. Många aktörer har tagit fasta på Agenda 2030 och det finns goda möjligheter att nu få ett ökat driv i miljöarbetet. Ökar möjligheterna att finna synergier mellan olika samhällsmål

inte minst vad gäller social-ekologisk hållbarhet men även lösningar för en ekonomisk utveckling med mindre belastning på miljön.

Det finns ett glapp mellan målsystemen där miljökvalitetsmålen främst beskriver önskat tillstånd och Agenda 2030 övergripande åtgärder för omställning. Tydliga, prioriterade åtgärdsinriktade etappmål, som en del av det nationella handlingsprogrammet, behövs och kan koppla samman de olika målsystemen som ett led i att undvika parallella målsystem. Vi anser att konkreta åtgärdsåtgärder där det blir tydligt vad olika aktörer behöver göra är en framgångsfaktor för att få fart i omställningen till ett hållbart samhälle.

Främja och förebygg så når vi miljömålen

Naturvårdsverket vill verka för att samhället ska satsa mer på främjande arbete och att förebygga att miljöproblem uppstår. Att kompensera miljöskador - restaurera, sanera och återställa - är dyrt och det driver inte en hållbar utveckling framåt. Tre övergripande saker som Naturvårdsverket pekat på för regeringen i den fördjupade utvärderingen av miljömålen i oktober 2015, vill vi även lyfta fram för kommunerna:

- *Driva sammanhållen politik för hållbar utveckling* – integrera miljö inom olika verksamheter, bättre beakta miljö- och hälsopåverkan i politiska beslut t.ex. genom konsekvensanalyser inför politiska förslag
- *Bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan* t.ex. styrning mot en cirkulär/grönare ekonomi, stimulera reparationer före slit-och-släng - kommunernas arbete för hållbar konsumtion och arbete att göra det lätt att göra rätt för medborgarna viktigt. Att rikta in sig på bakomliggande drivkrafter och beteenden som orsakar miljöpåverkan är effektivast. T.ex. underlätta cykling, återvinning och återbruk, sortering av avfall eller välja miljöbra alternativ när man shoppar.
- *Bättre miljöhänsyn i användande av mark, vatten och naturresurser:*
 - Samhällsplanering - fysisk planering grundläggande instrument och inte bara tänka lokalisering, utan i ett livscykelerspektiv hur det samhälle som planeras kommer att påverka transporter, konsumtion, resurseffektivitet, resursförbrukning.
 - Upphandling – viktigt instrument för inte minst kommuner och landsting där många redan ställer krav vad gäller livsmedel och kemikalier, och som det finns potential att använda ännu mer för att få inköp av resurseffektiva och hållbara produkter ur ett livscykelerspektiv.

Avslutning

Efter årsskiftet bildar Naturvårdsverket en ny Miljömålsenhet och den kan bli ett nav för hur vi samarbetar med kommuner och andra aktörer ur ett ”miljömålssystemsperspektiv”. Vi är intresserade av att höra vad Naturvårdsverket kan lära av er t.ex. kring synergier mellan olika hållbarhetsaspekter eller intresseavvägningar samt få idéer kring hur Naturvårdsverket skulle kunna stödja er miljöstrategier.